

Lektio

Miten tutkimuksessa voi kirjoittaa?

Hanna Guttorm

Mitä tapahtuu tässä, nyt – ja – nyt – ja – nyt? Ja kohta?

Ja millaisia todellisuuksia haluamme olla luomassa?

Yhdessä me kaikki tässä olemme osa suomalaista akateemista perinnettä, toistamassa ja luomassa uudelleen väittelemisen ylvästä ja klassista arvokkuutta. Lektion pitäminen, julistaminen täyteen ääneen ja julkisesti, on suomalaisessa akateemisessa perinteessä tutkijan professioon astumista. Ilman tätä puhetta en voi tohtoroitua.

Mutta miten lektio, tämä väitöstilaisuuden johdantoluento kirjoitetaan?

Millaiset olemisen, tekemisen, tietämisen ja kysymisen tavat ovat mahdollisia lektiossa, tieteellisessä kirjoittamisessa, akatemiassa?

***

Mitä on tutkimus? Mitä tutkimuksessa tapahtuu? Lukemista, ajattelemista, ihmettelemistä, kirjoittamista, kriittisyyttä, erilaisia tunteita ja kokemuksia: iloa,

innostusta, mutta myös ahdistusta, väsymystä, suruakin. Tutkimuksessani tämä kaikki (eikä sittenkään kaikki, vaan jonkinlainen valikoitu ja valikoitunut jälkeinen sommitelma) on jätetty näkyväksi. Tutkimuksessani tietämään ja ei-tietämään tulemisen prosessi näkyy eri aikoina kirjoitettujen tekstien vuorotteluna ja limittymisenä, epäonnistumisten ja eksymisten, mutta myös innostumisten, jättämisenä raporttiin.

Tavanomaisesti tutkimus esitetään kirkastuneena ja selkeänä raporttina, jäävuoren huippuna. Tutkimuksen esittämiseksi on vakiintunut tietty järjestyks, jota esimerkiksi tieteellisissä lehdistä noudatetaan: Johdannossa esitetään jo olemassa olevaa tietoa ja tunnistetaan siinä jonkinlainen tiedonaukko, johon kyseessä oleva artikkeli tai kirja toisi uutta tietoa. Johdannossa esitetään myös kysymys, johon myöhemmin tullaan vastaamaan. Seuraavaksi esitetään tutkimuksen aineistot, sekä menetelmät, joilla aineistosta saadaan, löydetään ja luodaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Sitten esitellään tutkimuksen tulokset ja lopuksi keskustellaan tulosten merkityksestä laajemmassa kehyksessä.

Tutkimuksen tekeminen ei kuitenkaan useinkaan etene näin suoraviivaisesti, paitsi ehkä kaikkein luonnontieteellisimmässä tutkimuksissa, joissa tietäminen perustuu mittaamiseen, nume-

roihin ja kaavoihin sekä ennustettavuuteen niiden pohjalta. Ihmistieteissä, erityisesti kvalitatiivisessa ja teoreettisestikunnianhimoisessa tutkimuksessa, tietäminen on paljon sotkuisempaa. Kuten Saska Saarikoski kirjoittaa torstain 17.4.2014 *Helsingin Sanomissa* ”ihmisiä on vaikeampi tutkia kuin atomeja”.

Minulle tutkimuksen tulemisen ja samalla tutkijan elämän dokumentointi tuli mahdolliseksi feminististen ja jälki-strukturalististen teorioiden, erityisesti Karen Baradin (2007), Rosi Braidottin (1994; 2011) ja Gilles Deleuzen (2004; Deleuze & Guattari 1987) kanssa. Tämä dokumentointi ja kysyminen tapahtui kirjoittamalla prosessissa, pitkin matkaa. Pitkin elämän, tutkijan ja tutkimuksen yhteen kietoutuvan elämän jatkuvaa muotoutumista, muuttumista ja tulemistakohtaamisten virroissa ja niiden intensiteeteissä.

Mutta ensin minun piti ymmärtää se, että myös tutkimus ja tutkimuskirjoittaminen todellakin ovat muotoutuneet pitkän ajan kuluessa sosiaalisesti, kulttuurisesti, historiallisesti (genealogisesti) tietynlaisiksi tai tiettyä mallia noudattaviksi. Ja että tutkimusta siis voisi tehdä toisinkin. Ja että kirjoittaminen on ja voi olla muutakin kuin vain tutkimuksen apuväline.

*

Mistä tutkimus tunnetaan ja tunnustetaan tutkimukseksi? Kuka tutkimusta kirjoittaa? Miten maailmaa ja toisia ihmisiä voi kuvata? Näiden kysymysten kanssa jouduin pyörryksiin heti melkein kymmenen vuotta sitten, kun olin kerännyt etnografisen aineiston, eli osallistunut kahden koulun käsityötunneille, kirjoittanut kenttämuistiinpanoja, kuvannut kymmeniä tunteja videoita, haastatellut opettajia ja oppilaita. Olin ollut kiinnostunut käsityöopetuksen sukupuolittuneisuudesta ja halunnut selvittää, mikä sitä ylläpitää ja uusintaa perusopetuksen käytännöissä ja diskursseissa.

Laajaa videoaineistoa litteroidessani aloin kysyä, kuka minä olen tietämään tai varsinkaan lukemaan aineistoja eli eläviä ihmisiä, oppilaita ja opettajia ja heidän puhe- tai olemisen tapojaan kriittisesti. Varsinkin kun tunnistin itseni, erityisesti Rosi Braidottin teoreettisointien kanssa, monenlaiseksi, montaa asiaa haluavaksi ja ristiriitaiseksi. Lisäksi tunnistin, että todellisuus muuttuu koko ajan ja että siten sekä kuvaamani videot että tekemäni haastattelut oikeastaan olivat jo menneitä eli vanhoja pysäytyskuvia.

Ennen etnografisen aineiston keruuta ja ”luomista” olin lukenut perusopetuksen opetussuunnitelmia ja joitakin muita valmiita tekstiaineistoja, joita oli ollut helpompi käsitellä ja analy-

soida, koska tekstit ja niissä käytetyt sanat ja käsitteet pysyivät paikoillaan, eikä minun tarvinnut valita niitä. Vähitellen tekstitkin tulivat lähemmäs tai lähempää, kun luin *Tekstiiliopettaja-* ja *Tekninen opettaja* -lehtien artikkeleita: tekstit olivat tiettyjen ja minulle tuttujen opettajien ja tutkijoiden kirjoittamia. Paremmin tai kriittisemmin tietävän paikalle asettuminen tuli siinäkin hankalamaksi. Toisaalla oli kuitenkin mahdollista nähdä ja havaita, miten helposti tekstissä voi tulla rakentaneeksi olettamuksia esimerkiksi tytöistä ja pojista tietynlaisina sekä muita erontekoja.

Siten myös omasta kirjoittamisesta ja sen nimeämisestä, mitä käsityötunneilla tapahtuu, tuli vaikeaa. Niinpä koekielin kirjoittaa runoja. Sain sanottua sanomatonta ja jätettyä aukkoja sanottujen väleille. Tässä ote yhdestä kirjoittamisen ja nimeämisen teemaan sopivasta runosta:

MITÄ TUTKIJA TEKEE?

*miten sä jaksat kirjoittaa
miten sä saat sen kirjan tehtyä*

ja teititellen, toimittajatyylisiin
miksi haluatte tehdä kirjan?

kerron että keksin kaikille uudet
nimet

*mä haluan ett sä keksit mulle
sellasen nimen ett*

*sä oot Heikki, täss on Erkki,
ehdottaa ope
mä en oo poika, Kirsi parahtaa*

Kirsi ja ope kiistelevät,
oliko se loukkaus vai ei
*oli! nyt mä rupeen itkee-ee
yy, mä en oo poika
nyt mä rupeen itkettää
yy, sun takii*

ethän sä kirjota sinne, ett 4A..

*hyvä, mä en ainakaa kerro äitille,
ett meill oli tääll joku tutkija*

välitunnilla kuultua:
*ei toi oo ope,
toi on joku lukiolainen*

Runojen kirjoittamisen jälkeen olin vielä jonkun aikaa ihmeissäni, mitä niiden kanssa tehdä ja mihin niistä olisi. Ja yhä kysyin, mitä, millaista, on tieteellinen kirjoittaminen ja siten tietäminen, jota se kuvaa.

Tutkimukseni alusta asti olinertonut käyttäväni feministisiä (ja) jälki-
struktuurialistisia teorioita, jotka ottavat kielen mahdin vakavasti, tunnistavat ja tunnustavat sen, että kieli tuottaa todel-

lisuuksia ja eroja ja järjestyksiä asioiden väleille. Ja että meillä on yhteisesti hyväksytyjä ja toisaalta neuvoteltuja tapoja ilmaista, nimetä, kategorisoida ja ajatella asioita. Ja että erot esitetään vastaakohtaisuuksina ja usein tyyliin mitä joku asia on ja mitä se ei ole. (Esim. Scott 2003; St. Pierre 2000.)

Teoriat alkoivat elää kirjoittamisesani ja ajattelemisesani, kun aloin lukea Jacques Derridaa (1988; 2003), Michel Foucault'a (2005; 2010) ja Gilles Deleuzea (1992; 2005) suomennettuna. Teoria tuli tielle (MacLure 2010), tai tässä tapauksessa myös pelasti tietämistä, eron tekemiseltä niihin, jotka eivät tietäisi, sekä objektiivisuudelta ja tietäjän tai asiantuntijuuden rakentamiselta. Elizabeth Adams St. Pierren (2004) ja monen muun kanssa olen kiitollinen uudesta kielestä, uusista sanoista, kuvista ja käsitteistä. Innostuin erityisesti Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin (1987) käsitteistä: *rihmasto* mahdollisti kirjan ja ajattelemisen näkemisen moniulotteisena, moniäänisenä ja moneutena, *becoming* (ranskaksi *devenir*) mahdollisti sen, että saatoin jättää väitöskirjan eli tutkimuksen tulemisen, syntymisen, muuttumiset, kiepsahdukset näkyväksi raporttiin. Tuleminen muistuttaa myös siitä, että maailma, ympäristömme, me olemme koko ajan liikkeessä, tulossa toiseksi, toisenlaiseksi. Myös maapallomme on

monella tavalla liikkeessä ja muutoksessa, tulemisen prosessissa koko ajan.

Ja niin alan kirjoittaa, kirjoittamisen palossa ja tuskassa, koko ajan kysyen, kysymysten virrassa. Luen prosessini jossain kohdassa kirjoittamaani runoelmaa:

Ha, (kirjoitti Ken Gale yhteisessä Deleuze-inspiroituneessa tekstissä – ja minä jatkoin ha ha, ks. lisää Guttorm ym. 2012)
tähän sopisi sittenkin ehkä paremmin uuh.
Miten kaukaa minun pitää alkaa tämä perusteleminen?
Todellako kirjoituksen keksimisestä, luomisesta?
Luonnontieteiden kehityksestä ja siitä, miten luonnontieteen menetelmiä alettiin soveltaa ihmisten tutkimiseen ja käyttäytymisen ennustamiseen?

joka tapauksessa, kirjoitan polkua systemaattisen, tavoitteellisen ja strukturoidun (tutkimus)kirjoittamisen maastoista
kohti aukollista, dekonstruktivistista kirjoittamista,
kirjoittamisen haaksirikkoutumista
kirjoittamisen luonnoksellisuutta, ajattelemisen luonnoksellisuutta,

viimeistelemättömyyttä, yhtäaikaista, kokoaikaista, jatkuvaa tulemista, muuttumista, hamuamista

tältä paikalta, tältä materian (ja hengen, mitä se on, henki, hengitys)
satunnaisen kiteytymän maailmankaikkeuden mitta-kaavassa pikkuriikkiseltä paikalta
(mahdatko kuulla pienen piipityksen, pienen yksinkertaisen ajattelun äänen,
ajattelun, joka ei oikein jaksaisi ihan jokaista pientä yksityiskohtaa läpikirjoittaa,
ei ehkä osaisikaan,
mutta joka silti hamuaa, haaveilee, kirjoittaa, rakentaa, pyrkii, pyristelee)

Ja toisesta runoelmasta:

että panisin itseni likoon, kertoisin ilostani jälkistrukturalististen tekstien löytämisestä,
veren kiertämisen kokemuksesta, elämän ja tutkimuksen kietoutumisesta, kehollisesta tasapainosta, epävarmuuden varmuudesta ja varmuuden epävarmuudesta, dikotomioiden purkamisesta niiden läpi ja kautta

kulkemalla, ainutlaatuisuuteen heräämisestä, minun/tämän singulaarisen tilanteen, niin, sen selkään hyppäämisestä, ainutlaatuisuuteen suostumisesta, pelottomasta pelosta olla ”minä”, olla näkyvä, olla erilainen – kuten me kaikki, osoittaa erilaisuutensa, siinä missä meidän kaikkien, jokaikisen tutkijan/ihmisen/ elävän olion erilaisuus –

että kukin tutkimusprosessi on ainutlaatuinen ja että se siksi oikeastaan kaiketi on kiinnostava ja että jostain syystä minulla ei ole muita vaihtoehtoja että tutkija voi tulla läsnäolevaksi, näkyväksi, muutenkin kuin vain metodologisten valintojensa kautta, että voiko?

ja riskin ottamisesta, etteivät lukijat tiedä, miten, minä, missä kategoriasa pitäisi lukea

että se olisi se paradoksi että miten tietäminen, tietämään tai tietämättömäksi tuleminen kuvataan

*

Tutkimukseni, kirjani, kirjoitukseni on siis kyselyä ja kirjoittamista, tyyliä, joka toteuttaa sitä, mitä se peräänkuuluttaa tai hapuilee. Nomadista kirjoittamista eli kirjoittamista pitkin matkaa, erilaisissa paikoissa ja tapahtumissa, yhteyksissä eri ihmisiin ja yhteisöihin, erilaisten ja jopa keskenään ristiriitaisten ajatussuuntausten käyttöä sekä siltojen rakentamista erillään pidettyjen asioiden välille. Braidottin (esim. 2011) kanssa elämän sisäistä kompleksisuutta rasittavien vastakohtaisuuksien eli binaarisuuksien purkamista ja ylittämistä. Nomadisuus haastaa esimerkiksi tunne-järki-vastakohta paria ja haikailee ja luo tutkimusta, jossa tutkija on läsnä, ei pelkästään ajattelevana ja järkeilevänä, vaan myös tuntevana ja aistivana, tunteellisen järkeväenä.

Nomadisuus on minulle myös kohtikirjoittamista eli kirjoittamista kohti lukijaa: kutsun lukijaa ajattelemaan, miten hän ajattelee ajattelevansa, samalla kun ajattelen ”ääneen” kirjoittaessani. Kohtikirjoittaminen on myös kirjoittamista kohti väitöskirjaa, mutta jollain tavalla välille jääden, tavanomaiset väitöskirjaan liittyvät odotukset pettäen ja välitilaa, väliavaruutta laajentaen, yhtä aikaa yksinkertaista ja monimutkaista kieltä,

kirkasta ja sotkuista, ääneenajattelua, aukollista kirjoittamista, auki jättämistä.

Nomadinen kirjoittaminen on epävarmuuden rakastamista ja iloista epäonnistumista, tieteen konventioiden haastamista ja neuvottelua sekä rohkeaa toisin tekemistä. Kirjoittamiseni on paon viivojen ja siksakkisten liikkeiden seuraamista vallitsevien representaatioiden eli esittämisen tapojen purkamiseksi (Braidottin 2011, 2, kanssa) ja toisaalla näkyväksi tekemiseksi - toisin tekemisessä myös vallitsevat tavat tehdä tai jättää tekemättä tulevat näkyviksi. Nomadisessa ajattelussa tutkijasta tulee kokeilija, ei tulkitsija ja tärkeäksi tulee kysyä, ei vastata, liikkua, ei pysähtyä (Oksanen 2004, 228, viitaten Deleuzeen 1966).

Niin, mitä kaikkea tutkimus voisi synnyttää, käynnistää, mahdollistaa? Ja miten tutkimusta voisi ajatella? Maailmasta kirjoittaminen on maailman luomista, sen rakentamista, miten maailman luomme, ei vain sen kuvaamista, miten maailma tai ihmiset ovat. Kaikki on koko ajan liikkeessä. Miten voimme lisätä liikettä kohti toivoa, solidaarisuutta, tilaa erilaisuuksille ja monenlaisuuksille?

Miten me luomme maailmaa? Nyt ja nyt ja nyt ja kohta?

KIRJALLISUUS

Barad, Karen (2007) *Meeting the Universe Halfways. Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Durham, London: Duke University Press.

Braidotti, Rosi (1994) *Nomadic Subjects: Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory*. New York, Cambridge: Columbia University Press.

Braidotti, Rosi (2011) *Nomadic Theory: The Portable Rosi Braidotti*. New York: Columbia University Press.

Deleuze, Gilles (1992) *Autioma: Kirjoituksia vuosilta 1967–1986*. Suom. A. Helle, V. Helmsaari, J. Porttikivi & J. Vähämäki. Helsinki: Gaudeamus.

Deleuze, Gilles (2004/1968) *Difference and Repetition*. Käänt. Paul Patton. London, New York: Continuum.

Deleuze, Gilles (2005) *Haastatteluja: Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin haastatteluja ja kirjoituksia*. Suom. Anna Helle, Vappu Helmsaari, Janne Porttikivi & Jussi Vähämäki. (Alkuper. 1990, 1996, muut tekstit 1984, 1994, 1996, luennot 1987.) Helsinki: Tutkijaliitto.

Deleuze, Gilles & Guattari, Félix (1987/1980) *A Thousand Plateaus: Capitalism & Schizophrenia*. Käänt. Brian Massumi. Minneapolis: University Of Minnesota Press.

Derrida, Jacques (1988/1972). *Positioita: keskustelua Henri Rosen, Julia Kristevan, Jean-Luis Houdebainen ja Guy Scarpettan kanssa*. Suom. Outi Pasanen. Helsinki: Gaudeamus.

Derrida, Jacques (2003/1967–1972). *Platonin apteekki ja muita kirjoituksia*. Toim. Teemu Ikonen & Janne Porttikivi. Käänt. Teemu Ikonen ym. Helsinki: Gaudeamus.

Foucault, Michel (2005/1966). *Tiedon arkeologia*. Suom. Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.

Foucault, Michel (2010/1967). *Sanat ja asiat: Eräs ihmistieteiden arkeologia*. Suom. Mika Määttänen. Tampere: Vastapaino.

Guttorm, Hanna Ellen, Hilton, Krista, Jonsdotir, Gunnhildur, Una, Löytönen, Teija, McKenzie, Liz, Gale, Ken & Wyatt, Jonathan (2012) *Encountering Deleuze: Collaborative Writing and the Politics of Stuttering in Emergent Language*. *International Review on Qualitative Research* 5:4, 377–398.

MacLure, Maggie (2010) *The Offence of Theory*. *Journal of Education Policy* 25:2, 277–286.

Oksanen, Atte (2004) *Haluavat, persoonattomat ja rajattomat ruumiit: Gilles Deleuzen ajattelu ruumiillisuuden ja kuvataiteilijoiden tutkimuksessa*. Teoksessa Teemu Taira & Pasi Väliäho (toim.) *Vastarintaa nykyisyydelle. Näkökulmia Gilles Deleuzen ajatteluun*. Turku: Eetos, 223–249.

Scott, Joan W. (2003) *Deconstructing Equality-Versus-Difference: Or the Uses of Post-structuralist Theory for Feminism*. Teoksessa Carole R. McCann, Carole R. & Kim Seung-Kyung (toim.) *Feminist Theory Reader. Local and Global Perspectives*. London: Routledge, 378–403.

St. Pierre, Elizabeth Adams (2000) *Poststructural Feminism in Education: An Overview*. *Qualitative Studies in Education* 13:5, 477–515.

St. Pierre, Elizabeth Adams (2004) *Deleuzian Concepts for Education: The Subject Undone*. *Educational Philosophy and Theory* 36:3, 283–296.

FT Hanna Guttormin väitöskirja *Sommiteluja ja kiepsahduksia: Nomadisia kirjoituksia tutkimuksen tulemisesta (ja käsityön sukupuolisopimuksista)* tarkastettiin Helsingin yliopistossa 25.4.2014.

KULTTUURINTUTKIMUKSEN SEURA ry

SÄLLSKAPET FÖR KULTURSTUDIERN I FINLAND rf

SOCIETY FOR CULTURAL STUDIES IN FINLAND

PUHEENJOHTAJA / CHAIR

Jyrki Korpua, yliopisto-opettaja (vs.), kirjallisuuden oppiaine, Oulun yliopisto

✉ jyrki.korpua@oulu.fi

SIHTEERI / SECRETARY

Minna Nerg

☎ 050 599 8842

✉ Nykykulttuurin tutkimuskeskus PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto

✉ Research Centre for Contemporary Culture PB 35

FI-40014 University of Jyväskylä, Finland

✉ minna.m.nerg@jyu.fi
<http://kultut.fi>

POSTITUSLISTA / MAILING LIST

✉ kultut@lists.jyu.fi

Kulttuurintutkimuksen seuran tavoitteena on toimia korkeakouluissa ja muissa tutkimuslaitoksissa kulttuurintutkimusta harjoittavien tutkijoiden yhdyssiteenä ja jatkokoulutusta tarjoavana yhteisönä. Tavoitetaan seura toteuttaa järjestämällä tieteellisiä kokouksia ja seminaareja kulttuurintutkimuksen eri alueilta sekä julkaisemalla *Kulttuurintutkimus*-lehteä.

The objective of the Society is to serve as a connecting link between cultural researchers active in institutions of higher education and in other institutions, and to function as a community offering post-graduate education. The Society pursues these goals by arranging scholarly meetings and seminars around topics from various fields of cultural studies, and by publishing the journal *Kulttuurintutkimus*.